

Eesti veekaitse algusaastatest

Harald Velner –

Eesti veekaitse rajajaid

Astrid Saava
TÜ emeriitprofessor

Konverents TTÜs 15.12.2023

Veekaitse

- Veekaitse¹ (water protection, water pollution control) on juriidilised, majanduslikud, tervishoidlikud ja tehnilised meetmed loodusvee kaitsmiseks reostamise ja vee liigvähendamise eest ning tekitatud kahjustuste kõrvaldamiseks.
- Veekaitse eesmärk on tagada vee hea seisund ja vee säästev kasutamine.

¹ Astrid Saava. Keskkonnatervishoiu eesti-inglise seletussõnaraamat. Tartu Ülikooli Kirjastus, 2015.

Olukord 1960ndate alguses

- Tööstuste kiire arenemine
- Linnade kasv, intensiivne elamuehitus
- Maal kolhooside ja sovhooside keskasulad, suurfarmid
- Uued võimsad põllumajandussaadusi töötlevad ettevõtted linnas ja maal

Veevajadus ja veekogude reostus kasvas ähvardavalt kiiresti, nii edasi minna ei saanud. Midagi tuli ette võtta.

EKSEKO 60 tuh seale

Veevarude kompleksse kasutamise ja kaitse üldskeemi koostamine

- *Eestis pidi selle ära tegema RPI „Eesti Projekt“. Töö juhtimise ja koordineerimise võttis enda peale projekti peainsener Jüri Kaljumäe.*
- *Töö teaduslikuks juhendajaks sai Tallinna Polütehnilise Instituudi (TPI) dotsent **Harald Velner** (veekaitse teoreetiliste aluste väljatöötamine).*

Tihe koostöö TPI sanitaartehnika ja hüdraulika kateedriga

*Kateedri juhataja dotsent **Leo Tepaks***

Kateedris ambitsioonikas kolmik:

- ✓ **Harald Velneri** põhisuunaks sai veekogude vee kvaliteedi prognoosimise teoreetilised alused ning veevarude kompleksne kasutamine ja kaitse*
- ✓ **Ain Aitsam** valis mere ja ookeani, kus kombineerusid nii alusteadus kui ka merekeskkonnakaitse väljakutsed*
- ✓ **Leopold Paali** huvitasid reovee puhastusmeetodid ja vee kvaliteedi reguleerimine*

Uuringud veekogudel

- 1962. a TPI sanitaartechnika TU labor (tead juh Harald Velner) - vajalike väliuuringute läbiviimine veekaitse teoreetiliste aluste väljatöötamiseks*
- Koostöö TRÜ hügieenikateedriga - ühised kompleksed uuringud Lõuna-Eesti veekogudel*

Välitööde algus juulis 1962

Esimene veeproov 12.07.1962

Peatus Kirumpääl

Vooluhulga mõõtmine

Limnoloogiajaamas

Välitööd jätkuvad 1962-1965 (24 kompleksset ekspeditsiooni)

Talvised veeproovid

Lõunapaus Tõrvas Vanamõisa järve kaldal

Lõkkeõhtu Vagula ääres

Veekogude sanitaarne olukord

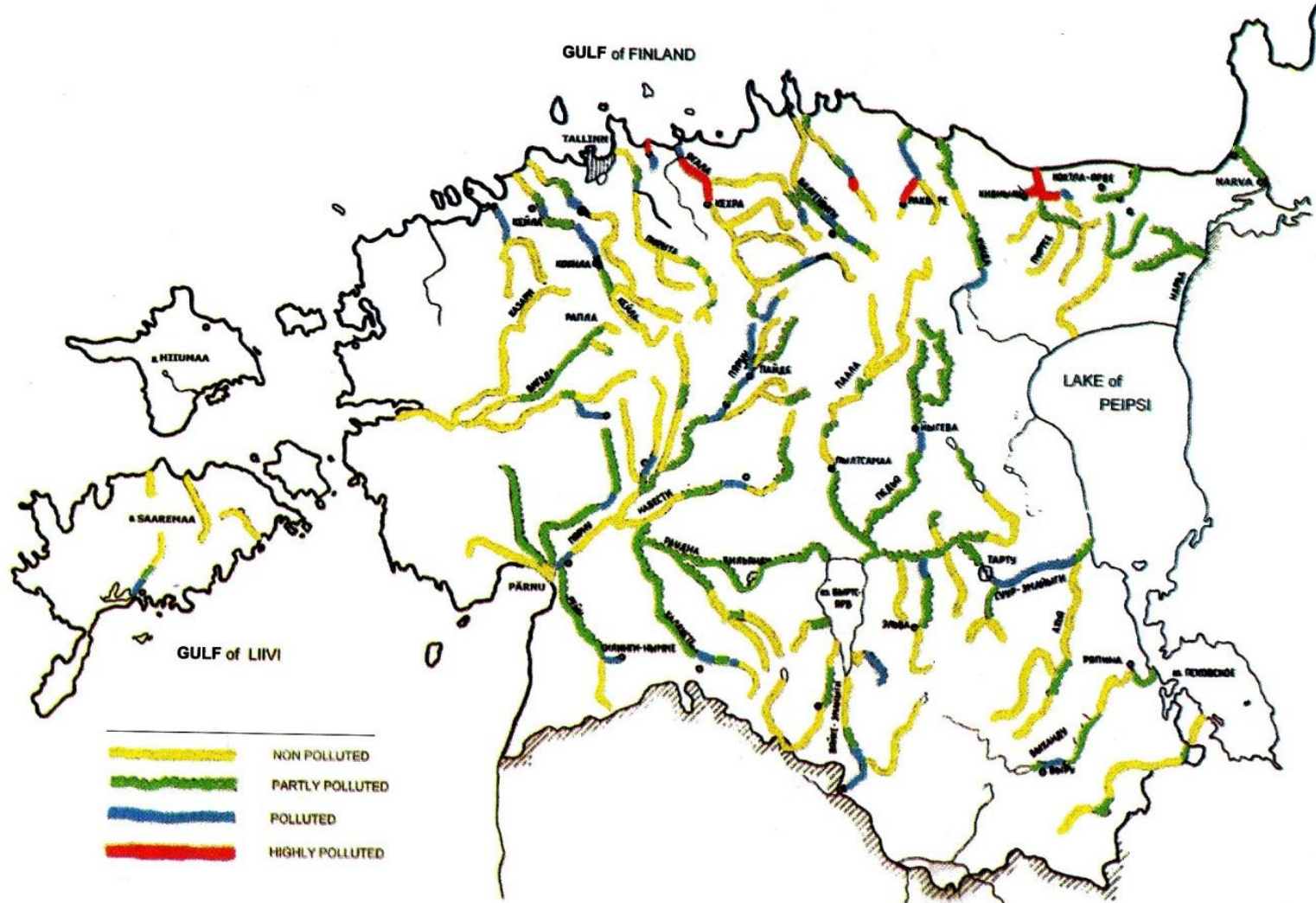
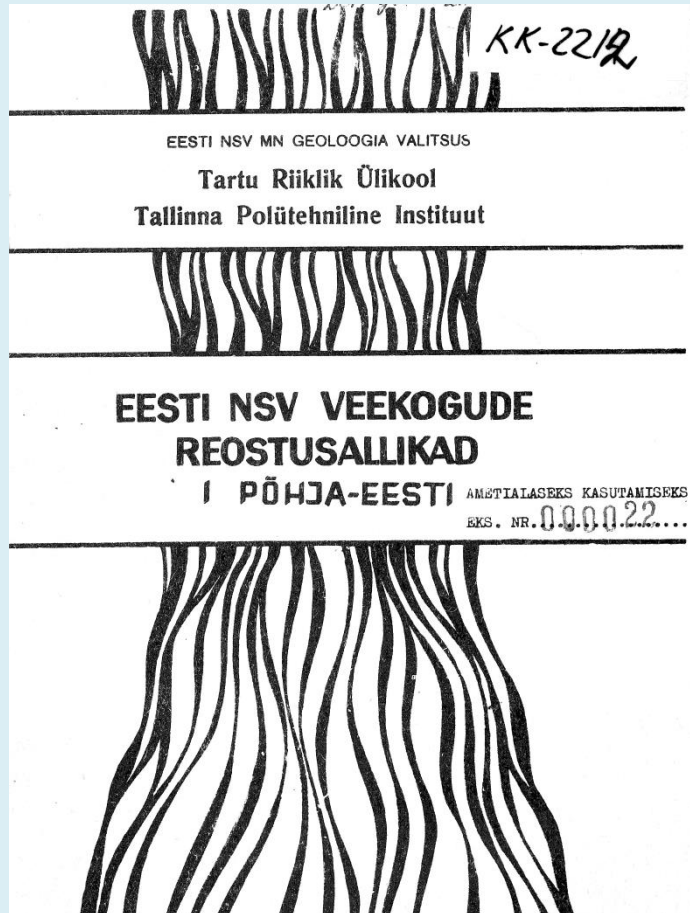

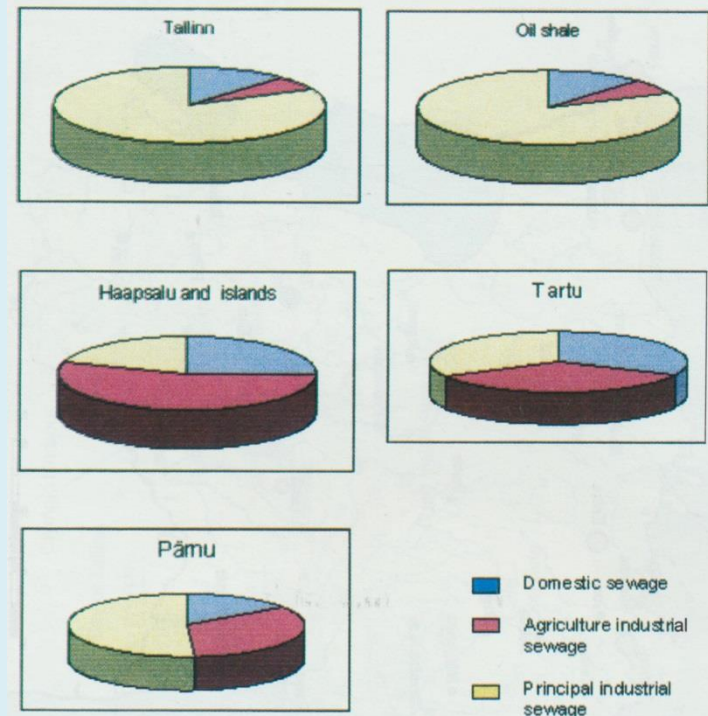
Figure 7.1 Water qualities of Estonian rivers (1959–1966)

Reostusallikate passistamine

723 reostusallikat 360 asulas
200 reoveeproovi

750 tuh m³/ööp
Suurtööstus 60-70%
Olmereovesi 15-20%
Põllumajandussaadusi
töötlev tööstus 15-20%

Vee kvaliteedi kujunemise selgitamine

- *Foonivee keemiliste näitajate ja äravoolu seosed*
- *Reovee teke, koostis ja äravoolurežiim*
- *Jõe reostuse ööpäevane ja aastaringne dünaamika, seos äravooluga*
- *Väikejõgede isepuhastumine orgaanilisest ja mikroobsest reostusest*
- *Veetaimestiku fotosünteesi osatähtsus jõe hapnikurežiimis*

Ööpäevased uuringud Pedeli jõel

Pedeli - meie mudeljõgi

Saabumine ööpäevastele uuringutele

Välilabor ja -söökla

Fotosünteesi uurimine

Peamised tulemused

Töötati välja vee kvaliteedi prognoosimise insenerlikud arvutusmudelid, mis said arvutusaluselt jõgede veekaitse abinõude kavandamisel kogu NSVL-s

Täiendati veekogude sanitaarse uurimise ja hindamise metoodikat:

- ✓ reostusnäitajate seos äravooluga
- ✓ veetaimestiku fotosünteesi osa arvestamine hapnikurežiimis
- ✓ uued mikrobioloogilised kriteeriumid
- ✓ vajalik ökoloogiline normeerimine

Uurimistulemuste evitamine ja tunnustused

- Üleliidulised Tallinna vee sümposioonid (kokku 9)
- Osalemine üleliidulistes vee kvaliteedi projektides

Eesti teaduspreemiad

1967 Veekogude kompleksse kasutamise
ja vee kvaliteedi reguleerimise
tööde eest

1972 Heitvete uudsete efektiivsete
väikepuhastite loomise ja juurutamise
eest Eesti NSV-s aastatel 1967-1972

Harald Velner
1967. a sümposioonil

1967 a teaduspreemia
saajad

TPI veeurijate koolkond

1971 õigus kaitsta väitekirju veevarustuse ja kanalisatsiooni erialal. Nõukogu esimees Harald Velner (hiljem L. Paal), sekretär Heino Mölder

Kokku kaitsti 66 tööd, sh 24 Eestist, põhiliselt TPI enda kasvandikud

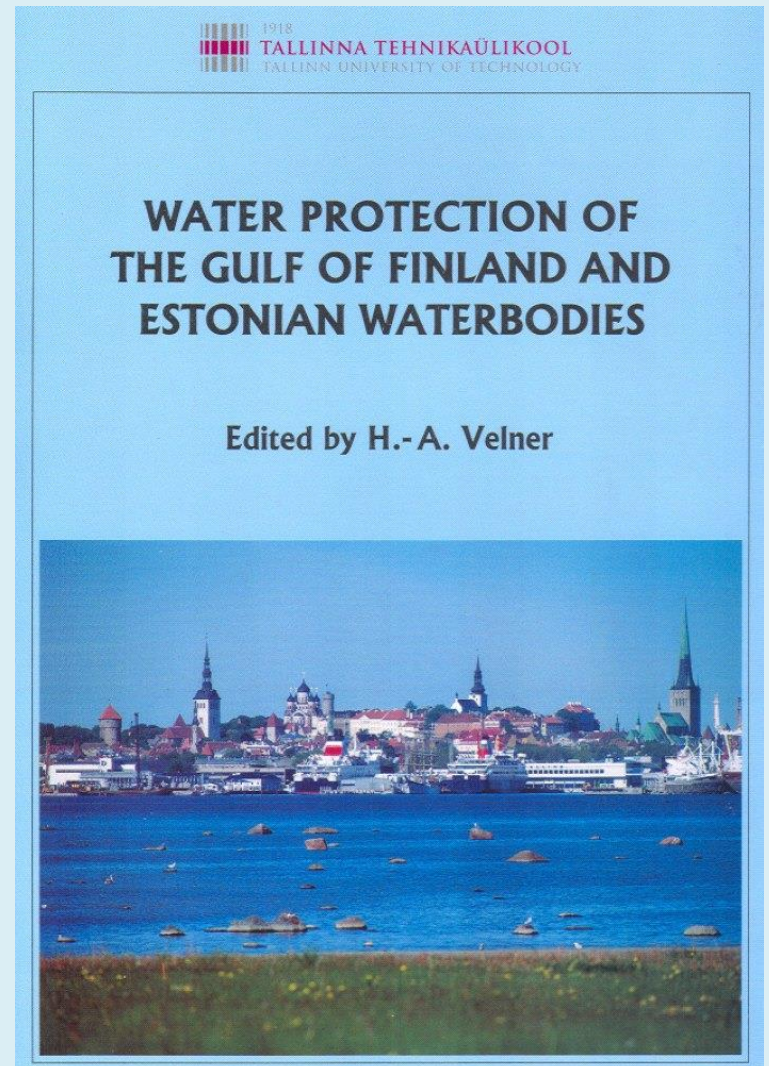
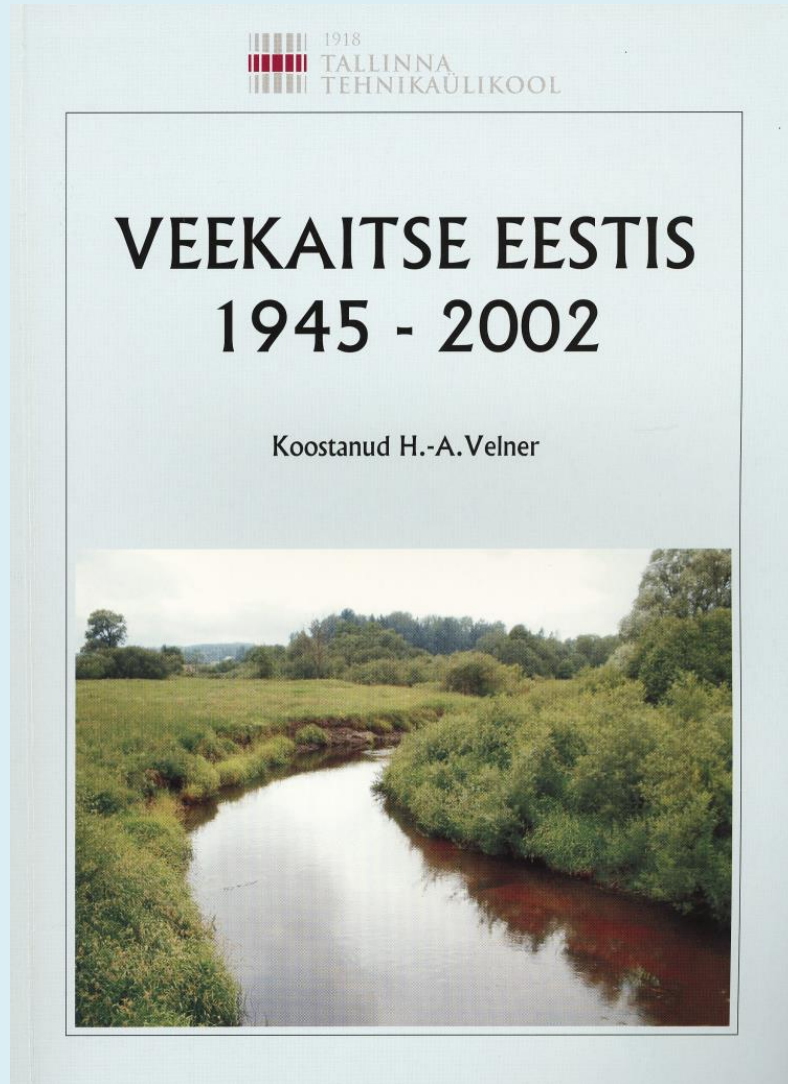

Maila Hannus tööd kaitsmas

Enno Kirt tööd kaitsmas

Harald Velneri koostatud ülevaated veekaitsest Eestis

Tänan kuulamast !